

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ КИТАЙСЬКОГО ПРОЄКТУ «ОДИН ПОЯС, ОДИН ШЛЯХ»

Вікторія Орлик, *центр зовнішньополітичних досліджень НІСД*

Протягом 13–14 вересня 2023 р. має відбутися черговий форум китайської інфраструктурної ініціативи «Один пояс, один шлях». Він, серед іншого, повинен засвідчити, що вплив КНР на країни, котрі беруть участь у мегапроєкті, постійно зростає. Європейські держави, які намагаються обмежити посилення економічного та політичного впливу Китаю у Європі, дистанціюються від цієї зустрічі.

Висновки

1. Ініціатива «Один пояс, один шлях» (*Belt and Road Initiative, BRI*), проголошена лідером КНР Сі Цзіньпіном у 2013 р. як масштабний проєкт розвитку міжнародної торгівлі та економічної взаємодії, перетворила Китай на одного із світових лідерів у сфері кредитування, який конкурує з МВФ та іншими міжнародними фінансовими організаціями.

2. *BRI* сприймається європейцями як багатогранна та амбітна стратегічна основа зовнішньої політики Китаю, сформована відповідно до його глобального позиціонування, коли інфраструктурний мегапроєкт вартістю 1 трлн дол. концептуально перетворюється на стратегію безпеки потужного глобального актора.

3. Європейський Союз визнав необхідним досягти чіткого визначення позицій щодо вироблення єдиної політики та формату взаємодії з КНР, урахувавши очевидні наміри Китаю розширити сферу свого впливу на держави-учасниці завдяки використанню економічних важелів.

4. Неоднозначна реакція Китаю на широкоформатне воєнне вторгнення РФ в Україну, нейтралітет стосовно конфлікту щодо територіальної цілісності та суверенітету незалежної держави, декларативний мирний план не відповідають європейській позиції та спонукають європейських лідерів до тіснішої співпраці із США щодо обмеження глобального впливу КНР, включно з ініціативою *BRI*.

Наприкінці липня 2023 р. міністр оборони Італії Гвідо Кроцетто заявив про наміри італійського уряду вийти з китайської ініціативи «Один пояс, один шлях»,

не зашкодивши при цьому відноsinам із КНР¹. Урядовець пояснив, що це рішення зумовлене негативними результатами угод, реалізованих у рамках ініціативи (зокрема, потроєння обсягів китайського імпорту до Італії за відсутності зростання італійського експорту), а також зміною міжнародних позицій КНР. «Свого часу Пекін мав намір стати найбільшим комерційним гравцем у світі. Сьогодні він оголошує, що стане найбільшим військовим гравцем у світі», – йдеться у заяві глави військового відомства Італії.

Наміри уряду Джорджі Мелоні вийти з угоди свідчать не лише про розчарування італійської сторони низькою ефективністю заходів у рамках *BRI*. Вони є відбиттям ширших процесів у Європі, що пов’язані з економічною оцінкою результатів першого десятиріччя китайського мегапроєкту та зі змінами сприйняття Китаю не лише як партнера та конкурента, а й системного суперника.

Започаткована 2012 р., а згодом приєднана до *BRI* «Ініціатива 16 + 1» (КНР та держави Центральної і Східної Європи, з яких 11 – члени ЄС), стала прикладом успішної реалізації диверсифікованої стратегії Пекіна у Європі, що фокусувалася на інвестуванні капіталів у новітні європейські технології і стратегічні ресурси в провідних країнах Європи в поєднанні з реалізацією потужних інфраструктурних проєктів для відносно слабших гравців (серед найбільш помітних проєктів – оновлений порт Пірей у Греції та залізнична лінія «Будапешт – Белград» в Угорщині).

Оцінки економічного ефекту європейського вектора *BRI* доволі суперечливі. Попри успішну реалізацію окремих проєктів, спостерігаються негативні тенденції: зростання кредитної залежності держав – партнерів *BRI*², використання «дипломатії боргової пастки» (*debt-trap diplomacy*), порушення правил і стандартів ЄС щодо прозорості й раціонального управління проєктами, вплив на місцеві політичні еліти (зокрема, в регіоні Західних Балкан)³ тощо. Зрештою потужні китайські інвестиції, «не обтяжені» європейськими регуляторними правилами, зумовили потребу виробити у Євросоюзі політику «єдиного підходу до Китаю», а окремі держави ЄС, зі свого боку, відверто протидіяли реалізації проєкту *BRI*.

Зважаючи на ситуацію стратегічної конкуренції з КНР, лідери *G7* на чолі з президентом США Джо Байденом 2021 р. оголосили про початок ініціативи *Build Back Better World Initiative (B3W)* – масштабної програми інвестицій в інфраструктуру країн із середнім і низьким рівнем доходів. За рік після проголошення *B3W* стало очевидним, що через брак фінансування ця ініціатива не

¹ Див.: URL: https://www.corriere.it/politica/23_luglio_30/crosetto-intervista-5df81a76-2e3c-11ee-a52d-5015ada51aef.shtml

² Horn Sebastian, Parks Bradley C., Reinhart Carmen M., Trebesch Christoph. China as an International Lender of Last Resort. Working Paper No. 124. Williamsburg, VA: AidData at William & Mary, 41 p. URL: <https://www.aiddata.org/publications/china-as-an-international-lender-of-last-resort>

³ Zeneli Valbona. Countering Beijing’s Regional Influence. Per Concordiam. 2022. November 17. URL: <https://perconcordiam.com/china-in-the-balkans/>

спроможна скласти серйозну конкуренцію китайському проекту (зобов'язання в рамках *B3W* становили лише 6 млн дол. на рік).

У 2022 р. лідери розвинених демократій домовилися реорганізувати *B3W* у Партнерство *G7* для глобальної інфраструктури та інвестицій (*The G7 Partnership for Global Infrastructure and Investment, PGI*) вартістю 600 млрд дол., з яких власне Євросоюз зобов'язався мобілізувати приватних і державних інвестицій понад половини цієї суми (інвестиційна програма ЄС *Global Gateway* становила 333 млрд дол.). Наприкінці жовтня 2023 р. заплановано проведення представницького форуму *Global Gateway*, до участі в якому запрошено офіційні делегації та представників ділових кіл держав Африки, Південної Америки та Азії. Західна альтернатива китайським запозиченням, безумовно, позитивна, проте підвищені вимоги до потенційних учасників (жорсткі критерії доброчесності, соціальна відповідальність, вплив на довкілля і клімат тощо) істотним чином впливають на привабливість «європейських» грошей.

Китай, зі свого боку, готує черговий саміт *BRI*. Форум, на який покладаються особливі сподівання, відбудеться вперше після трирічної перерви, пов'язаної з пандемією COVID-19. У цей період КНР довелося долати наслідки пандемії та макроекономічні труднощі через відчутне уповільнення економічного зростання. Проте формат зустрічі, яка запланована на 13–14 вересня 2023 р., може істотним чином змінитися через небажання лідерів європейських країн брати участь у цьому заході⁴. А оскільки про намір взяти участь у форумі заявив В. Путін, відповідно шанси на присутність перших осіб європейських держав суттєво знизилися.

Ресурси, що їх пропонує китайська ініціатива *BRI*, можуть розглядатися як джерело інвестицій, критично необхідних в умовах повоєнної відбудови України. Але необхідно зважати на потенційний ризик конфлікту із західними партнерами, для яких «системне суперництво» з Китаєм та протидія його глобальним амбіціям набувають стратегічного характеру. Мінімізація таких ризиків має стати для української сторони однією із значущих засад під час формування нового етапу відносин з КНР.

⁴ Chun Han Wang, Drew Hinshaw. Europe Avoids China's Belt and Road Forum, Keeping a Distance from Xi and Putin. *The Wall Street Journal*. 2023. July 28. URL: <https://www.wsj.com/articles/europe-avoids-chinas-belt-and-road-forum-keeping-a-distance-from-xi-and-putin-14f6253b?page=1>